

4. Rząd; 5. Ochrona spraw konstytucyjnych; 6. System partyjny.

W charakterystyce systemu politycznego Wielkiej Brytanii wyodrębniono kwestie: 1. Ewolucja systemu politycznego; 2. Konstytucja i zasady ustrojowe; 3. Parlament (a w tym: 1. struktura i wybory, 2. Organizacja wewnętrzna i tryb funkcjonowania, 3. Kompetencje); 4. Głowa państwa (1. Pozycja ustrojowa, 2. Sposób wyboru, 3. Kompetencje, 5. Odpowiedzialność); 5. Rząd (a w tym: 1. Pozycja ustrojowa, 2. Sposób powoływania i skład, 3. Kompetencje, 4. Odpowiedzialność); 6. System partyjny.

W prezentacji politycznego Włoch wyodrębniono sześć zagadnień, tj.: 1. Kształtowanie się ustroju politycznego; 2. Ogólna charakterystyka ustroju politycznego; 3. Parlament (a w tym: 1. System wyborczy, 2. Funkcje parlamentu (Funkcja ustawodawcza, Funkcja kontrolna); 4. Prezydent Republiki (Funkcje prezydenta); 5. Rada Ministrów (Konstytucyjne organy pomocnicze Rady Ministrów); 6. System partyjny.

W wykładzie wskazuje się, że jednym z najważniejszych atrybutów państwa jest suwerenność. Określa ona charakter władzy państwowej. Suwerenność oznacza niezależność władzy państwowej od jakichkolwiek czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Na poziomie zewnętrznym dotyczy niezależności od władzy innych państw i organizacji międzynarodowych, zaś na płaszczyźnie wewnętrznej oznacza ona zwierzchnią, uprzywilejowaną pozycję wobec wszystkich podmiotów politycznych działających w danym państwie.

Książka zasługuje na dużą uwagę w edukacji politologicznej, przede wszystkim ze względu na:

1. dydaktyczne, przeglądowe uporządkowanie wiedzy o współczesnych systemach politycznych;

2. dostarczenie wiedzy o współczesnych ustrojach politycznych państw, uznawanych za głównych aktorów rzeczywistości międzynarodowej;

3. przedstawienie nowoczesnej klasyfikacji systemów politycznych oraz najważniejszych ogniw je współtworzących;

4. ukazanie znaczenia instytucji demokratycznych i niedemokratycznych w generowaniu oblicza życia publicznego;

5. egzemplifikacyjne ukazanie zasad funkcjonowania instytucji politycznych państw sytu-

ujących się wyraźnie w międzynarodowej przestrzeni kulturowo-cywilizacyjnej, nazywanej często Zachodem.

Andrzej Chodubski

Mity historyczno-polityczne. Wyobrażenia zbiorowe. Polityka historyczna. Studia i materiały, t. I, red. Eugeniusz Ponczek i Andrzej Sepkowski, Europejskie Centrum Edukacyjne, Toruń 2010, ss. 405; t. II, red. Eugeniusz Ponczek i Andrzej Sepkowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, ss. 346; t. III, red. Eugeniusz Ponczek, Andrzej Sepkowski i Magdalena Reksć, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, ss. 321.

Wśród nośnych współcześnie zagadnień kulturowo-cywilizacyjnych należy definiowanie i objaśnianie rzeczywistości określanej mianem polityki historycznej. Nierzadko zauważa się, że historia kształtuje politykę a polityka kształtuje historię. Polityka historyczna znajduje się w ciągłym polu napięcia między nauką i polityką. W nowoczesnych demokracjach kategorie te są wzajemnie powiązane, aczkolwiek mają odrębne zdania i powołanie. *Polityka idzie na skróty, upraszcza, działa szybko. Aktorzy polityczni wykorzystują osiągnięcia nauk historycznych do różnych celów – jedni by znieśliwić, polaryzować, wywoływać skandale, inni by wzbogacić wiedzę w obchodzeniu się z symbolami i całym dziedzictwem kulturowym.* Zauważa się, że każda interpretacja przeszłości zawsze czemuś służy; poszukiwaniu sensu, solidarności lub jako argument wymierzony w przeciwnika politycznego. W tej sytuacji z uznaniem należy odnieść się do trzynomowego studium pt. *Mity historyczne polityczne. Wyobrażenia zbiorowe. Polityka historyczna.*

W tomie pierwszym wyodrębniono trzy części, zatytułowane: I. Wokół mitów historyczno-politycznych; II. Wyobrażenia zbiorowe i stereotypy; III. W kręgu oddziaływania polityki historycznej i jej następstw. W prezentacji kwestii poznawczych zamieszczono 28 tekstów, a mianowicie: 1. Człowiek w przestrzeni mitycznej; 2. Zdudzenie i mity potęgi władzy; 3. Mity narodowe a myślenie polityczne; 4. Dziedzictwo

genetyczne Europejczyków – mit polityczny czy fakt naukowy?; 5. Mit o pochodzeniu Rumunów – między Dakami, Rzymianami a.....?; 6. Mit kosowski jako fundament serbskiej świadomości narodowej; 7. Europejski mit Orientu wobec wyzwań realnej polityki na przykładzie relacji brytyjsko-jordańskich (1920–1956); 8. Religijno-ideologiczne metamorfozy „rosyjskiej idei” i mityczny archetyp „Rosja – dusza świata”; 9. Mit „rewolucji majowej” w myśli politycznej polskich syndykalistów w latach 1926–1939; 10. Mit Polski demokratyczna a Konstytucja RP. Od realnego socjalizmu do państwa wyznaniowego; 11. Rola mitu w marketingu politycznym Rosji; 12. Mit Rosji w myśli politycznej Ruchu Katolicko-Narodowego (2001–2005); 13. Lech Wałęsa – bohater czy marionetka?; 14. Mity dobrej i złej globalizacji; 15. Religia a nacjonalizm; 16. Polak katolik – trwałość stereotypu; 17. Abdykacja sokratejska rozumu. Antropologia polityczna narodowego socjalizmu; 18. Leninowski idealizm uwikłania jedności: od teorii do pragmatyzmu; 19. USA jako obrońca wolności, demokracji i praw człowieka w świadomości zbiorowej elit politycznych tego państwa; 20. Ordynacja „Zadruga” – próba utworzenia kultu czy dywersja; 21. Znaczenie stereotypowego postrzegania państwa na arenie międzynarodowej z perspektywy stosunków polsko-amerykańskich po 2001 roku – próba analizy; 22. Społeczno-polityczne implikacje strachu przed terroryzmem; 23. Możliwości i ograniczenia refleksji o polityce historycznej w Polsce; 24. Mit Rzeczypospolitej w piśmudczykowskiej myśli politycznej. Między wiedzą historyczną a wizją polityczną; 25. „Epoka geniuszu Komendanta”. Miejsce argumentacji historycznej w próbach kreowania politycznej rzeczywistości w myśli obozu piśmudczykowskiego po 1939 roku; 26. Kontrowersje w sprawie udziału Polaków w hitlerowskim systemie bezpieczeństwa Generalnego Gubernatorstwa; 27. Polityka historyczna w założeniach programowych i działaniach parlamentarnych P i S w latach 2005–2007; 28. IV Rzeczpospolita – następstwo zmienności dziejowej czy projekt modernizacji (w programie politycznych Koalicji Konserwatywnej).

W tomie drugim zamieszczono 20 studiów i opracowań, tj. 1. Ideologie w przestrzeni mi-

tycznej; 2. Współczesny mit polityczny – forma świadomości społecznej; 3. Polskie wyobrażenia geopolityczne a polityka zagraniczna RP; 4. Wpływ międzynarodowej świadomości zbiorowej na trwałość granic państwowych i procesy ich ewentualnych zmian; 5. Mit dobrego dzikusia; 6. Europejski mit polityczny; 7. Próba demityzacji fenomenu transnarodowej przestępczości zorganizowanej; 8. Mit społeczeństwa obywatelskiego; 9. Mit wielkiego zwycięstwa pod Poitiers (732/733) jako ocalenie Zachodu przed podbojami muzułmańskimi a współczesny problem „Eurabi – „Europy w cieniu Półksiężycy”; 10. O obronie Warszawy w 1920 roku. Fakty i mity; 11. Mit, legenda i prawdy o gen. dyw. Bolesławie Wieniawie-Długoszowskim; 12. Mit Rosji w debacie publicznej w Polsce – dotyczący sporu między partiami politycznymi (2001–2007); 13. Mit II wojny światowej w polityce historycznej serbskich i chorwackich nacjonalistów; 14. Instytut 4 S w Brukseli i jego rola w promocji serbskiego stanowiska w sprawie przyszłości Kosowa na forum Unii Europejskiej (luty 2006 – luty/marzec 2007 r.); 15. Celtowie kontra Rangersi – koniec mitów w piłkarskim Glasgow?; 16. Polityka historyczna a racja stanu państwa. Nadzieje – złudzenia – rozczarowania; 17. Interpretacje pamięci zbiorowej jako elementy procedury uprawomocniającej projekty konstytucyjne w III RP; 18. Magia jako kompleks wyobrażeń zbiorowych; 19. Semiotyczna struktura stereotypu (indywidualnego i zbiorowego); 20. „Szpiegowskie zagrożenie” jako jeden z elementów propagandy politycznej Polski Ludowej na przykładzie procesu Adama Doboszyńskiego.

W tomie trzecim wyodrębniono dwie części, tj. I. Refleksje ogólne w kwestii mitów historyczno-politycznych i polityki historycznej, II. Odmianny mityzacji – odniesienia egzemplifikacyjne. Zawarto w nich 17 studiów i opracowań, a mianowicie: 1. Od mityzacji politycznej do wizji soteriologicznej; 2. Tęsknota za mitem możliwością wypełnienia próżni politycznej; 3. Stereotypy i mity związane z wyobrażeniami wychowania bezstresowego; 4. Mityzacja teorii „Global Governance”; 5. Mit minionej potęgi jako ważny czynnik z polityce międzynarodowej; 6. Polityka historyczna przedmiotem refleksji politologicznej (propozycje i dylematy);

7. Polityka historyczna jako element kształtowania świadomości narodowej (na przykładzie rządów sanacyjnych w Polsce w latach 1926–1935); 8. Polityka historyczna w kontekście stosunków polsko-rosyjskich; 9. Uwarunkowania historyczne stereotypów Latynosów w kulturze amerykańskiej; 10. Dyscyplina w wojsku polskim w latach 1815–1830. Mity i rzeczywistość; 11. Stosunki państwo – Kościół w Polsce w latach 70. XX wieku. Mit normalizacji a rzeczywistość historyczna; 12. Zachowania jednostki ludzkiej jako obywatela w ponowoczesnych kampaniach wyborczych – mit nieracjonalności czy nieracjonalność mitu?; 13. Mityzacja waluty jako symbolu tożsamości narodowej a pozycja euro w UE; 14. Obraz Bizancjum w greckim nacjonalizmie. Od naukowej konceptualizacji do politycznej instrumentalizacji mitu; 15. Mit przedmurza i mostu w dyskusjach bałkańskich; 16. Belgrad odkrywa Kosowo. U źródeł ustanowienia Kosowa centralnym punktem odniesienia polityki serbskiej (ostatnie ćwierćwiecze XIX stulecia); 17. Mityzacja w Srebrenicy jako przykład największej po II wojnie światowej i „bezsronność” Zachodu w wojnie bośniackiej.

W analizie poznawczej wskazuje się, że wiele zjawisk i wydarzeń dotyczących człowieka nie jest możliwe do objaśniania chociażby z braku danych, co odnosi się m.in. do sfery wartości, pragnienia, obawy, strachu. W tej sytuacji pojawiają się uproszczenia w ich objaśnianiu, które są mitami, jednak w pełni stają się dopiero nimi na płaszczyźnie zbiorowej, kiedy są dzielone, rytualizowane przez wielkie grupy społeczne i są w stanie przetrwać w czasie, aczkolwiek mogą zjawić się problemy z określeniem długości czasu, zwłaszcza w sferze polityki, gdy sami politycy burzą swoje mity i przechodzą w zapomnienie (s. 29).

Jeden z mitów powszechnie podzielanych dotyczy władzy. Bazuje on na wierze niepodważalności, nieweryfikowalności. Obecnie rytualizowany jest przez wybory i kampanie wyborcze, swoiste święta demokracji. Festiwal obietnic rozbudza nadzieje, orientujące się na wizjach nieograniczonych możliwości polityków na urządach. Wyborcy oczekują od władzy bardzo wiele (a przynajmniej tyle, ile obiecują im politycy) gdyż wierzą, że wszystko można łatwo zmienić. Władza rozumiana jest jako zdolność

osiągania zamierzonych celów (s. 31). Zauważa się, że kategoria „mit”, podobnie jak stereotyp, nie fałszuje obrazu świata, lecz angażuje emocje, służąc konstrukcji m.in. tożsamości etnicznej i będąc przy tym składową kodu kultury narodowej. Do początku XIX stulecia pojęcie „naród” było postrzegane równoznacznie z „państwem”. Rozumiano, że naród był ogółem ludzi zamieszkujących to samo państwo, objętych tą samą władzą i posługujących się tym samym językiem (s. 47).

W prezentacji różnych mitów w rzeczywistości międzynarodowej wskazuje się, że Europejczycy od setek lat wytworzyli wiele mitów dotyczących Bliskiego Wschodu i islamu. Niektóre z nich sięgają czasów przed islamem, ich źródło postrzega się w przekazach Herodota. Orientalizm w Europie rozwinął się w XIX w. Jednym z mitów jest utożsamianie Arabów z Beduinami; Beduin to człowiek przemierzający na wielbłądzie lub koniu pustynię (s. 97). Przedmiotem wielu mityzacji jest Rosja; w procesie dziejowym ujawniły się różne jej recepcje oraz uogólniające objaśnienia (s. 106). W polskiej kulturze politycznej do rangi mitu urosły wydarzenia majowe 1926 r.

Zauważa się, że autorytaryzm żyje mitem. Może to być mit rasy, mit narodu wybranego, mit boskiej charyzmy wodza, mit konieczności historycznej, może to być także mit demokracji. Autorytaryzm w Polsce, podobnie jak w innych państwach mienił się wieloma znamionami, wśród których dużą nośność ma mit demokracji (s. 140).

W wymiarze mityzacji politycznej istotną rolę zajmuje jednostka. Ukazuje się tu bohatera przemian ustrojowych w Polsce Lecha Wałęsę, m.in. jako bohatera romantycznego, symbolu oraz marionetki. Wiele znaków życia mityzowanego kulturowo-cywilizacyjnego ujawnia się we współczesnych procesach globalizacji świata. Zwraca się tu uwagę na kwestie religijne oraz różne zjawiska życia politycznego, patologii społecznej oraz psychologii społecznej.

W prezentacji tych zjawisk podkreśla się, że historia ludzkości to historia idei. Ideologie nie są zwykłymi chimerami, jak zauważa się niekiedy, lecz zdeformowaną świadomością rzeczywistości, a tym samym realnym czynnikiem wtórnie deformującym zastaną rzeczywistość.

Współczesny mit polityczny rozumiany jest m.in. jako określany fragment społecznej świadomości i jednocześnie ważny składnik kultury politycznej. Mit polityczny w świadomości społecznej jest w stanie zaistnieć jako autorytet kształtujący postawy i zachowania oraz spowodować odrzucenie innego niż własne wartościowanie oraz przyjęcie narzuconych ocen. Mit polityczny silnie wpływa na psychikę człowieka, przekazując mu dyrektywy i motywacje. Przypomina się, że każde państwo i każdy naród posiada pewne rytuały i pewne stereotypy dotyczące prowadzonej polityki zagranicznej.

W prezentacji zagadnień historyczno-politycznych zauważa się, że świat wciąż zaskakuje czymś nowym, ale nie jest to koniec historii, zderzenie cywilizacji czy pogrążanie się w anarchii. Zaznaczający się pesymizm społeczny, tak typowy dla „ponowoczesności” i „posthistorii” sprawia, że u człowieka, który znalazł się w środku aksjologicznego zamętu technik politycznych, wyzwala podatność na odrzucanie uniwersalistycznych paradygmatów kosztem poszukiwania metafizycznego przystosowania się. Mit pozostaje zasadniczym elementem świata polityki, zwłaszcza w społeczeństwach, w których panuje niezgoda, wrogość, a tradycje demokratyczne nie mają mocnych podstaw. Wówczas przedstawia on stosunkowo proste wyjaśnienie klęsk i niepowodzeń, ale także potrafi mobilizować, dodawać energii, a nawet wywoływać agresywną zaczepność do działania wśród grup społecznych. Główna jego funkcja polega nie na opisie, lecz na wyobrażeniu rzeczywistości odpowiadającej określonym interesom politycznym.

Mity będące wyrazem spiskowej koncepcji dziejów działają, uwzględniając założenie, że istnieje jakiś ukryty sens, tajemnica wewnętrzna przyczyna, sprawa wszystkich nieszczęść z udziałem enigmatycznej mocy wroga. W swoich realizacyjnych treściach jest on ekspresją doświadczenia zbiorowego, a uczestnicy tego doświadczenia w przestrzeni publicznej nie mają żadnych zobowiązań.

Przypomina się, że od początku dziejów w każdej epoce kulturowej działaniom ludzkim towarzyszyły wizje całkowitej unifikacji znanego im świata – czy to pod sztandarem polityki, religii czy filozofii. Realizacja takich zunifikowanych

ładów światowych, w zależności od uwarunkowań historycznych była realizowana pod postaciami wizji wielkich imperiów lub też uniwersalnych wspólnot religijnych.

Odnosząc się do polityki historycznej wskazuje się, że jest ona nierozzerwalnie związana z określonymi stylami myślenia o dziejach, a więc zarówno naukowym czy też częścię może potocznym, jak i „metaforycznym” bądź „stronniczym”. Podkreślając w analizie kwestie poprawności politycznej zauważa się, że jej apologeti często uważają ujawnianie postawy patriotycznej, odwołującej się do określonego dziedzictwa przeszłości. Przypomina się też, że jednym z elementów uwiarygodnienia własnego schematu myślenia przez polityków jest kreowanie mitów i legend. Mają one duże znaczenie w budowaniu tożsamości narodów. Są spoiwem pomagającym, szczególnie w złożonych warunkach etnicznych, określić własną odrębność. Istotą mitu jest jego odniesienie do czasów współczesnych i przyszłości.

Przekonująca jest refleksja, że polityka historyczna jest zespołem działań i instrumentów służących kształtowaniu powszechnego postrzegania przeszłości, jak i odpowiadania danemu państwu. Zauważa się, że nieprawdopodobne jest istnienie zorganizowanej zbiorowości bez stworzenia dla niej przestrzeni mitycznej. Ten, kto najlepiej zawładnie symbolami i mitami wygrawa w kampaniach wyborczych. Człowiek wytwarza wciąż nowe mity, stare mity obumierają.

Wartość intelektualna, a w tym naukowo-badawcza prezentowanych studiów zawiera się przede wszystkim w: 1. wprowadzeniu w szeroki dyskurs intelektualny instytucji *polityka historyczna*; 2. określeniu w polityce historycznej i życiu politycznym instytucji *mit polityczny*; 3. dostarczeniu bogatej warstwy deskryptywnej o różnych przejawach mitów historyczno-politycznych ujawniających się w różnym czasie i przestrzeni; 4. odniesieniu eksplanacyjnym mitów politycznych do różnych postaw, zachowań, wartości jednostek (polityków) oraz zbiorowości i wyobraźni zbiorowej; 5. wskazaniu wyzwań *poprawności politycznej* w zmieniającej się rzeczywistości społeczno-politycznej oraz dostarczeniu starannie zebranej warstwy wiedzy egezemplifikacyjnej.